

Consulta relativa al Projecte de Decret de gestió de la fertilització del sòl i de les dejeccions ramaderes i d'aprovació del programa d'actuació a les zones vulnerables en relació a la contaminació per nitrats que procedeixen de fonts agràries

1. Problemes que es pretenen solucionar amb la iniciativa

Una de les obligacions de la Directiva 91/676/CEE del Consell, de 12 de desembre de 1991, relativa a la protecció de les aigües contra la contaminació produïda per nitrats procedents de fonts agràries, posteriorment encabida dins la Directiva Marc de l'Aigua, és la revisió quadriennal dels programes d'actuació en les zones designades com a vulnerables per nitrats. El programa d'actuació vigent actualment es va aprovar amb el Decret 136/2009, d'1 de setembre, d'aprovació del programa d'actuació aplicable a les zones vulnerable en relació amb la contaminació de nitrats que procedeixen de fonts agràries i de gestió de les dejeccions ramaderes.

La Directiva Marc de l'Aigua obliga a recuperar la qualitat de les aigües, o si més no a un canvi de tendència. En els darrers anys no hi ha hagut canvis significatius en la qualitat de les aigües subterrànies respecte al contingut de nitrats; així es fa palès en el darrer informe quadriennal elaborat.

Conseqüentment, la revisió del programa d'actuació, que calia havia fet l'any 2013 segons es desprèn de la Directiva Nitrats, s'ha de fer sota la forma d'un programa d'actuació reforçat, tal com preveu l'article 5.5 de la mateixa Directiva.

2. Els objectius de la iniciativa

L'objectiu principal que es pretén assolir és canviar la tendència en el contingut de nitrats a les aigües mitjançant canvis en la gestió de les dejeccions ramaderes i d'altres fertilitzants nitrogenats.

Secundàriament, els objectius buscats són: valoritzar les dejeccions ramaderes com a fertilitzant, reduir les emissions a l'atmosfera i al sòl de determinats components (amoníac, fòsfor, pudors, etc.) de les dejeccions i altres fertilitzants.

3. Les possibles solucions alternatives regulatòries i no regulatòries

L'opció de no prendre cap iniciativa, tant regulatòria com de foment de les bones pràctiques agràries, no és acceptable atès que malgrat haver estat aplicant altres programes d'actuació (Decret 205/2000, Decret 136/2009), aquests no s'han mostrat suficients per aconseguir el canvi de tendència en la qualitat de les aigües. Tampoc les mesures de foment adoptades, bàsicament la creació d'una Oficina de fertilització de tractament de les dejeccions ramaderes i diferents ajuts agroambientals relacionats amb la fertilització, no han estat suficients.

La solució proposada passa per l'elaboració d'un programa d'actuació reforçat que permeti incrementar l'eficiència en l'ús del nitrogen, substituir fertilitzants minerals per fertilitzants orgànics, evitar la sobrefertilització, garantir el transport fora de zones d'alta densitat ramadera, obligar a la implementació de sistemes de tractament quan la gestió agrícola no sigui possible, ajustar la fertilització a les necessitats dels cultius disminuint les emissions a l'atmosfera (amoníac) o al sòl (nitrogen, fòsfor), garantir el control efectiu de totes les aplicacions de fertilitzants, disminuir les molèsties (olors, insectes) de les aplicacions en sòls propers a àrees habitades, evitar la contaminació directa de l'aigua per aplicacions de fertilitzants i, en últim terme, aturar temporalment en aquelles zones de més alta densitat ramadera qualsevol increment de la cabana fins que tots els elements de control (declaració anual, GPS...) estiguin implementats. També, per la resta de zones vulnerables, restringir les possibilitats de creixement de la cabana ramadera a un nombre molt inferior de casos que amb l'actual Decret 136/2009.

Tot això sense perdre de vista que, per a què aquestes mesures normatives siguin efectives, han d'anar acompanyades de mesures de foment que permetin al sector l'adopció de tot un seguit de bones pràctiques.

Altres opcions a considerar foren:

- Limitar en un grau encara major les opcions de creixement de la cabana ramadera, per exemple estenent-ho a totes les zones vulnerables. Aquesta no sembla justificada atès que existeixen encara nombroses zones vulnerables al país on es pot assegurar una correcta gestió de les dejeccions ramaderes sense contaminar.
- L'opció d'obligar a realitzar tractaments a determinades zones no sembla la millor, ja que constreny la lliure iniciativa, pot crear molts greuges i no garanteix que sigui una solució.
- L'alternativa d'únicament reforçar els controls utilitzant el Decret 136/2009 tampoc és suficient. Cal un enfocament global de la gestió de tots els nutrients per als cultius, l'increment en l'eficiència de l'ús del nitrogen, les millores en les pràctiques de la fertilització i el desenvolupament de sistemes de tractament.

4. Necessitat i oportunitat de l'aprovació de la norma

La solució plantejada és per quatre anys, durada que preveu la Directiva Nitrats per als programes d'actuació, i s'espera que tingui un impacte ambiental positiu en la qualitat de les aigües, si més no en aquells aqüífers que tenen un període de renovació més curts i en aquelles àrees on els problemes de sobrefertilització són menors. També tindrà un impacte positiu perquè permetrà disminuir la quantitat de fertilitzants minerals utilitzats, reduir les emissions a l'atmosfera i reduir les emissions al sòl (nitrogen i fòsfor) indesitjades. Des del punt de vista de les molèsties associades a les aplicacions de dejeccions ramaderes, els canvis tecnològics a què obliga el projecte i les limitacions en els períodes d'aplicació representen també una millora ambiental.

La correcta gestió de les dejeccions ramaderes, tant si es valoritzen com a fertilitzant en parcel·les properes, com si es tracten per obtenir fertilitzants que es puguin aplicar a més grans distàncies, com si el que es fa és eliminar nitrogen, així com la correcta aplicació de la resta de fertilitzants, requerirà unes majors despeses tant si és en l'aplicació, com en analítiques per decidir aquesta fertilització, com en maquinària... Tot i això, en molts casos aquestes majors despeses es veuran compensades per estalvis en fertilitzants minerals o en millores en les propietats del sòl.

Pel que fa als administrats, s'apliquen les càrregues administratives a tots els agricultors i a tots els ramaders de Catalunya; això és així pel fet que és impossible un control efectiu si aquest no es fa sobre tot el territori català i sobre tots els agents que intervenen en la fertilització. En aquest sentit, els venedors de fertilitzants minerals també veuran incrementada les seves càrregues administratives i en menor mesura els gestors de residus i altres. Cal dir, però, que l'ús de mitjans telemàtics reduirà considerablement aquestes càrregues administratives.

Per part de l'administració, caldrà incrementar els controls i desenvolupar un sistema de controls eficient i eficaç: per tant, evidentment, tindrà una despesa en recursos humans i materials. L'ús de noves tecnologies ha de permetre la reducció d'aquests costos. Les mesures de foment, abans esmentades, són necessàries per a què el sector agrari (que inclou tots els agricultors i ramaders del país) es pugui adaptar a aquests canvis que exigiran una despesa, ajudant a la implantació d'aquestes tecnologies, sistemes de tractament...

El fet de restringir o fins i tot aturar els creixements ramaderes en determinades zones, per més que tingui un impacte sobre el desenvolupament de determinades empreses, es considera imprescindible per assolir el canvi de tendència en la qualitat de l'aigua que exigeix la Directiva Marc de l'Aigua. El plantejament que aquí es fa és un plantejament equilibrat que busca minimitzar l'impacte sobre les empreses, però sense renunciar als objectius ambientals.

L'alternativa escollida és millor que les altres perquè aquestes no garanteixen l'assoliment dels objectius ambientals buscats, que són la condició imprescindible per la sostenibilitat del sector.